

УДК 616.366-002:[616.12-005.4+616-002.44
© Компанієць К.М., 2009

КЛІНІЧНІ АСПЕКТИ У ХВОРИХ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ У СПОЛУЧЕННІ З ХРОНІЧНИМ НЕКАЛЬКУЛЬОЗНИМ ХОЛЕЦИСТИТОМ НА ФОНІ ХЕЛІКОБАКТЕРІОЗУ

Компанієць К.М.

Луганський державний медичний університет

Компанієць К.М. Клінічні аспекти у хворих на ішемічну хворобу серця у сполученні з хронічним некалькульозним холециститом на фоні хелікобактеріозу // Український морфологічний альманах. - 2009. - Том 7, № 4. - С. 58-60.

В статті приведені дані дослідження 109 хворих з коморбидною патологією, у яких особливостями клінічного течення було збільшення числа ангінозних приступів, дози нітропрепаратів, частіше кардіалгії, а також абдомінальний болювий і диспептичний синдроми, вираженість яких залежала від типу дискінезії жовчного пухвира.

Ключові слова: ішемічна хвороба серця, хронічний некалькульозний холецистит, хелікобактеріоз, клініка

Компанієць К.М. Клінічні аспекти у хворих з ішемічною хворобою серця в поєднанні з хронічним некалькульозним холециститом на фоні хелікобактеріозу // Український морфологічний альманах. - 2009. - Том 7, № 4. - С. 58-60.

В статті приведені дані дослідження 109 хворих з коморбидною патологією, у яких особливостями клінічного течення було збільшення числа ангінозних приступів, дози нітропрепаратів, частіше кардіалгії, а також абдомінальний болювий і диспептичний синдроми, вираженість яких залежала від типу дискінезії жовчного пухвира.

Ключові слова: ішемічна хвороба серця, хронічний некалькульозний холецистит, хелікобактеріоз, клініка

Компанієць К.М. Clinical aspects at patients with ischemic heart disease trouble combined with chronic noncalculous cholecystitis and helicobacter pylori infection // Український морфологічний альманах. - 2009. - Том 7, № 4. - С. 58-60.

In the article the data of investigation of 109 patients with combination pathology, which has the next features: increase of number of anginal attacks; increase of doses of nitrodrugs, increase attacks of cardiac pain, and also abdominal and dyspeptic syndromes which depend at types of biliary dyskinesia

Key words: ischemic heart disease, chronic noncalculous cholecystitis, helicobacter pylori infection, clinic

Вступ. Значна розповсюдженість ішемічної хвороби серця (ІХС) та хронічного некалькульозного холециститу (ХНХ), висока інвалідизація та економічні витрати обумовлюють актуальність проблеми сполученої патології [1, 2, 3, 4, 5]. За даними дослідників, патологія гепатобіліарної системи у хворих на ІХС зустрічається в 7,5 – 14% випадків [6,7, 9].

Водночас *Helicobacter pylori* (НР) відводиться роль чиннику, який не тільки приводить до ерозивно-виразкових уражень гастродуоденальної зони, але й впливає на розвиток атеросклерозу та ІХС [8, 10].

Метою дослідження було вивчення особливостей клінічного перебігу сполученої патології у вигляді ішемічної хвороби серця, хронічного некалькульозного холециститу на фоні хелікобактеріозу.

Матеріали та методи. Нами було проведено комплексне обстеження 109 хворих зі сполученим перебігом ХНХ у сполученні з ІХС на фоні хелікобактеріозу. Тривалість ІХС становила $5,6 \pm 4,3$ років, ХНХ – $8,9 \pm 4,7$ років.

Верифікацію ІХС здійснювали відповідно з Наказом МОЗ України № 436 (2006)

і рекомендаціями Європейського товариства кардіологів (2007). Діагноз ХНХ встановлювався згідно з Наказом МОЗ України № 271 (2005). В обстеження включали хворих, у яких було діагностовано інфекцію НР без наявності при фіброезофагогастроуденоскопії ерозивно-виразкових змін слизової оболонки шлунку або дванадцятипалої кишки. Стан вегетативної нервової системи досліджувався за допомогою інтегральних стандартизованих шкал-таблиць (А.М. Вейн, 2000) та індексу Кердо. Хворі на хронічні захворювання печінки, хронічний калькульозний холецистит, пептичну виразку дванадцятипалої кишки або шлунку, гіпертонічну хворобу, з наявністю інфаркту міокарда, перенесеного в останні 6 місяців, а також порушеннями вуглеводного обміну або тяжкою серцевою недостатністю до дослідження не включалися.

Отримані результати та їх обговорення. За результатами нашого дослідження, у хворих із поєднаним перебігом ХНХ та ІХС на фоні хелікобактеріозу спостерігався дисбаланс вегетативної нервової системи з переважанням тону парасимпатичного відділу, тобто в патогенезі простежувався

спільний фактор – порушення з боку вегетативної нервової системи. У обстежених хворих був виявлений астеновегетативний синдром з підвищеною втомлюваністю, зниженням толерантності до фізичної напруги (100 хворих – 91,7%), слабкістю (97 осіб – 89,1%), емоційною лабільністю (76 пацієнтів – 69,4%), порушеннями сну (62 хворих – 57,2%), що ускладнювало клінічний перебіг коморбідної патології.

Хворі з ІХС у сполученні з ХНХ на фоні хелікобактеріозу скаржились на біль та перебої в роботі серця, серцебиття, задуху, як еквівалент болю та при значному фізичному навантаженні, пастозність гомілок увечері, відчуття важкості в правому підребер'ї після прийому жирної та жареної їжі, періодичний головний біль, загальну слабкість, диспепсичні прояви (рис.).

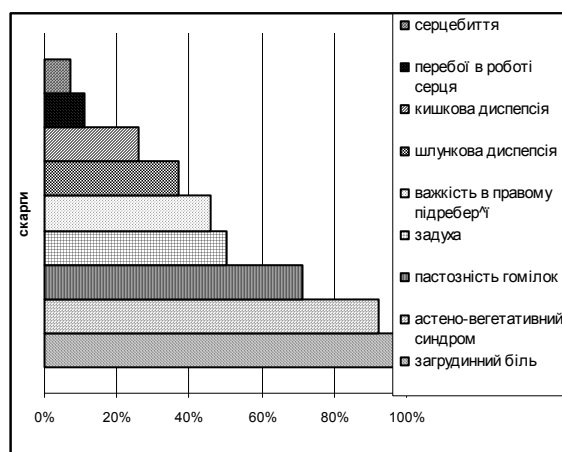

Рис. Скарги у хворих з ІХС у сполученні з ХНХ на фоні хелікобактеріозу

Серцевий больовий синдром був представлений наступним чином: біль здавлюючий (58 хворих – 53,4%), стискаючий – (40 – 37,1%), пекучий (19 – 17,6%), ниючий (16 – 15,2%) та колючий (13 – 12,3%) з іррадіацією у ліву руку (60 – 55,0%), у праву руку (25 – 23,1%), ліве плече (23 – 20,9%), ліву лопатку та спину (23 – 20,1%), шию (6 – 5,9%). При цьому у жінок іррадіація болю частіше була у ліву лопатку та руку, праву половину грудної клітини.

Кількість нападів стенокардії на добу у хворих із сполученою патологією коливалася від 1-2 рази (18 осіб – 17%) до 3-4 разів (53 особи – 49%) та 5-6 разів (37 хворих – 34%). Кількість таблеток нітрогліцерину за добу, яку приймали хворі з ІХС у сполученні з ХНХ на фоні хелікобактеріозу, складала 1-2 таблетки (8 пацієнтів – 7%), 3-4 (30 пацієнтів – 28%), 5-6 (39 пацієнтів – 36%) та більше 6 таблеток (24 пацієнти – 22%).

Таким чином, аналіз клінічних проявів у

хворих з ХНХ у сполученні з ІХС на фоні хелікобактеріозу виявив виражену симптоматику ІХС, що проявлялося у збільшенні кількості ангінозних нападів на добу, частих кардіалгіях, задусі, значній поширеності іррадіації болю, необхідності збільшення дози нітропрепаратів для купування нападу.

Ці особливості клінічної картини у хворих на ІХС у сполученні з ХНХ на фоні хелікобактеріозу можна пояснити виникненням холецисто-коронарного синдрому, тобто рефлекторного впливу блукаючого нерву на просвіт коронарних артерій та швидкість кровотоку в них. Водночас розтягування жовчних протоків зменшувало просвіт коронарних судин. Вплив на міокард ХНХ відбувся як за рахунок гуморально-токсичного (подразнення блукаючого нерва токсичними речовинами при ХНХ), так і механічного (вплив на серце збільшеної печінки та порушеного руху діафрагми) факторів. Обтяження клінічного перебігу ІХС у хворих із ХНХ на фоні хелікобактеріозу можна пояснити спільними факторами ризику розвитку цих захворювань, в тому числі порушенням обміну ліпідів, що сприяє проявам атеросклерозу. Так прогресуванню атеросклерозу сприяли атерогенні зміни в ліпідному обміні: у крові хворих відбувалося зниження ліпопротеїдів високої щільності ($24,3 \pm 8,0\%$) при підвищеному рівні ліпопротеїдів низької щільності ($7,3 \pm 9,6\%$) та загального холестерину ($6,42 \pm 1,21$ ммоль/л).

Під час детального опитування хворих з коморбідною патологією були виявлені скарги з боку жовчного міхура: колючий біль, який був пов'язаний із прийомом смаженої або гострої їжі (60 хворих – 55%), тупий або ниючий біль у правому підребер'ї постійного характеру (49 хворих – 45%), відрижка, гіркий присмак у роті, нудота (32 хворих – 29,4%), метеоризм, буркотіння у животі (45 хворих – 41,3%), порушення стільця (35 хворих – 32,1%). Майже у половини хворих (51,9%) патологія біліарної системи передувала ІХС. Загострення ХНХ до 4 раз на рік було зареєстровано у 19 хворих (17,6%), більше 4 разів – у 32 хворих (29,2%), сезонність загострень відзначили 8 чоловік (6,9%) та співпадання загострення ХНХ з серцевими нападами у 18 хворих (16,5%), особливо у жінок.

У обстежених хворих, які тривалий час приймали β -адреноблокатори та інгібітори АПФ, порушення скорочення жовчного міхура та жовчовивідних шляхів відбувалися за гіпертонічно-гіперкінетичним типом, що можна пояснити переважанням ваготонії на

ті постійного пригнічення симпатичної іннервації медикаментозними засобами. У хворих, які приймали ліки тільки за потребою, дискінезія була обумовлена дисбалансом парасимпатичної та симпатичної системи з перевагою останньої, що співпадає з тим, що при ІХС також відбувається активація симпатичного відділу нервової системи. Тому, рефлекторний вплив з боку серця на жовчовивідні шляхи проходить за рахунок симпатичної ланки.

При об'єктивному обстеженні спостерігалися пастозність гомілок у 57 хворих (52,1%), набряки гомілок у 2 хворих (1,8%). При перкусії ліва межа відносно серцевої тупості зміщена назовні від лівої середньоключичної лінії на $1,2 \pm 0,6$ см у 67 (61,6%) хворих. При аускультатії тони серця приглушені у 85 хворих (77,6%), акцент II тону над аортою – у 45 пацієнтів (41,3%); систолічний шум над верхівкою – у 12 хворих (11,0%). При поверхневій пальпації живота у хворих виявили біль у правому підребер'ї і збільшення розмірів печінки за Курловим ($2,1 \pm 1,0$ см) при серцевій недостатності ІІА стадії. У хворих на ІХС у сполученні з ХНХ на фоні хелікобактеріозу сегментарно-рефлекторні симптоми були представлені болем в точці Маккензі у 5 (4,8%) хворих, Боаса – у 3 (2,8%) хворих; рефлекторно-больові симптоми – симптомами Мюссі у 20 (18,3%) хворих, Харитоновна у 18 (17,5%) хворих, ірритативні симптоми – позитивними симптомами Мерфі у 36 (33%) пацієнтів, Кера – у 42 (38,5%), Лепене-Василенка – у 21 (19,3%) та Ортнера-Грекова – у 34 (31,2%) хворих.

Висновки:

1. У хворих із поєднаним перебігом ІХС та ХНХ на фоні хелікобактеріозу можна відзначити особливості клінічної картини ІХС: збільшення числа ангінозних нападів на добу, часті кардіалгії, як еквівалент стенокардитичному характеру больового синдрому, значну поширеність іррадіації болю, збільшення дози нітропрепаратів для зняття нападу.

2. Клінічна картина травної патології (ХНХ+ хелікобактеріоз) у хворих з коморбідним захворюванням була представлена больовим та диспепсичними синдромами, вираженість яких, як правило, залежала від типу дискінезії жовчного міхура.

3. Спільним в патогенезі розглянутої спо-

лученої патології була наявність астеновегетативного синдрому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Голубчиков М.В. Статистичний огляд захворюваності населення України на хвороби печінки та жовчовивідних шляхів / М.В. Голубчиков. // Сучасна гастроентерологія і гематологія. – 2000. – № 2. – С.53-55.
2. Горбась І.М. Популяційні аспекти серцево-судинних захворювань у дорослого населення України / І.М. Горбась, І.П. Смирнова // Український кардіологічний журнал. – Спеціальний випуск. – 2006. – С.44-48.
3. Грищенко І.І. Хронічні хвороби жовчовивідної системи – проблеми діагностики / І.І. Грищенко, С.В. Косинська, В.І. Залевський // Сучасна гастроентерологія. – 2001. – № 3 (5). – С. 37-42.
4. Жербиніна М.Б. Взаємозв'язок функціональних біліарних розладів та стану вегетативної нервової системи / М.Б. Жербиніна, Е.І. Литвяк // Гастроентерологія: міжвідомчий збірник. – Дніпропетровськ. – Вип. 35. – 2004. – С.130-135.
5. Калинин А.В. Функциональные расстройства билиарного тракта и их лечение / А.В. Калинин // Клин. перспективы гастроэнтерологии, гепатологии. – 2002. – № 3. – С. 25-34.
6. Філіппов Ю.О. Основні показники гастроентерологічної захворюваності в Україні / Ю.О. Філіппов, І.Ю. Скірда, Л.М. Петручак // Гастроентерологія: Міжвід. збірник. – Дніпропетровськ, 2006. – Вип. 37. – С. 3-9.
7. Хрынюк О.Б. Заболеваемость органов сердечно-сосудистой системы и органов желудочно-кишечного тракта на терапевтическом участке / О.Б. Хрынюк // Научный вестник Тюменской медицинской академии. – 2000. – № 4. – С.86.
8. Шептулин А.А. Диагностика и лечение инфекции *Helicobacter pylori*: основные положения согласительного совещания «Маастрихт-3» (По материалам Всемирного конгресса гастроэнтерологов в Монреале и Европейской недели гастроэнтерологов в Копенгагене) / А.А. Шептулин, В.А. Киприанис // Рос. журн. гастроэнтерол., гепатол., колопроктол. – 2006. – № 2. – С.88-91.
9. Moseley R.H. Liver and biliary tracts / R.H. Moseley // Curr. Opin. Gastroenterol. – 2003. – V.19. – P.185-193.
10. Malfetheriner P. Maastricht guidelines an evolving concept / P. Malfetheriner // Maastricht-3 Guidelines for *Helicobacter pylori* infection. – 13 United European Gastroenterology Week. – Copenhagen, 2005.

Надійшла 01.11.2009 р.

Рецензент: проф. С.М.Федченко